2017 REUS

CAPITAL DE LA CULTURA CATALANA

Edició: Ajuntament de Reus - Regidoria de Cultura. 2016
Maquetació: OVNI comunicació visual
Impressió: Rabassa, Arts Gràfiques
DL: T 1060-2016

El 13 d'octubre de 2014, en l'acte de designació de Reus com a Capital de la Cultura Catalana 2017, els reusencs vam assumir amb orgull el repte de viure una experiència amb la qual volem refermar el nostre compromís amb la cultura.

El prestigi de festivals com el Trapezi o el Memorimage, la programació teatral, la vitalitat de la Festa Major i la intensa agenda d'activitats dels equipaments municipals i de les entitats fan de Reus una ciutat culturalment activa i atractiva. I això, afegit a l'esforç que s'ha fet per difondre el patrimoni cultural, ha convertit Reus en una destinació interessant per a públics molt amplis, amb el patrimoni modernista i el referent universal de Gaudí com a reclams destacats.

Hi ha encara moltes més vies per explorar, altres espais per ampliar el ventall d'opcions que la ciutat ofereix, i és en aquesta línia que s'emmarca el fet de ser Capital de la Cultura Catalana el 2017, un any en què Reus serà també protagonista amb la celebració dels Jocs del Mediterrani.

Cultura i oci són, sens dubte, el dos grans vectors que marquen avui la nostra capacitat d'articular una oferta de ciutat potent, capaç de seduir els reusencs i les reusenques i els visitants de fora, incloent-hi els turistes internacionals que s'acosten a la Costa Daurada. És una possibilitat real que obre la porta a la consolidació d'iniciatives professionals diverses, des de la restauració a l'oci, i que per tant contribueix a la dinamització econòmica. El paper de l'Ajuntament és fer d'altaveu d'aquestes iniciatives amb un reclam suggerent que hi doni cohesió i faci que la visita a la ciutat sigui, cada vegada, una nova descoberta. En definitiva, fer de la cultura un instrument poderós per explicar el potent dinamisme de Reus.

Des d'aquestes pàgines, us convido a participar en aquest gran projecte de futur encarat al 2017 però que té intenció i voluntat d'anar molt més enllà.

Carles Pellicer i Punyed
Alcalde de Reus

Reus, amb una trajectòria històrica, cultural i comercial tan potent com peculiar, forma part de la segona àrea metropolitana de Catalunya. La ciutat acull un patrimoni cultural de primer ordre, amb un important pes del modernisme, que es complementa amb un fortíssim i vivíssim teixit associatiu: de les prop de 520 entitats reusenques, més de 350 tracten l'àmbit cultural. El festival de circ Trapezi, que se celebra des de 1997, i tota mena d'altres festivals, la xarxa de teatres i de companyies d'arts escèniques, els museus i les festes tradicionals configuren, juntament amb altres manifestacions i actuacions, la cultura reusenca, ara innovadora, ara tradicional.

Reus té un ric, variat i nombrós calendari d'activitats culturals, que es distribueixen durant tot l'any i que es complementen amb les programacions estables dels teatres Fortuny, Bartrina, Bravium, Orfeó Reusenc i Sala Santa Llúcia, a més d'altres equipaments com La Palma, Gaudí Centre i Cal Massó, així com les biblioteques del Centre de Lectura, la Xavier Amorós i la Pere Anguera i el Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca, el Museu de Reus i el Centre de la Imatge Mas Iglesias. També compta amb diferents galeries d'art i espais de memòria històrica de la ciutat.

Amb la Capital de la Cultura Catalana 2017 Reus té l'oportunitat de potenciar la seva tradició en l'àmbit de la cultura i projectar-se a tot el país. És amb la projecció de ciutat i amb l'ajut inestimable dels seus conciutadans, comerços i empreses, que el lligam entre la cultura i el món socioeconòmic pot acabar de donar l'empenta definitiva perquè la innovació i el coneixement transformin culturalment la ciutat.

Sóc conscient que tot bon projecte necessita temps per a madurar, com el bon vi, i consolidar-se. Però per això cal trencar –sempre que sigui necessari– vells esquemes i crear-ne de nous i aconseguir, així, amb noves inèrcies, consolidar els nous reptes. Perquè la cultura és tradició i modernitat, però també és transformació contínua.

Reus és una ciutat amb molt de sentiment. I és aquest sentiment que dóna força als seus ciutadans per a ser emprenedors i creatius, també, en l'àmbit cultural.

Ara tenim una oportunitat única. I qui diu única diu que s'esdevé cada 50 anys. Aprofitem-la i gaudim d'aquesta festa contínua que tindrà lloc tot el 2017 i que de ben segur ens portarà manifestacions noves que la ciutat sabrà aprofitar per a projectar-la cap al futur.

Visca Reus i visca la cultura!

Montserrat Caelles i Bertran
Regidora de Cultura i Projecció de Ciutat

Com a Capital de la Cultura Catalana 2017, Reus pretén adreçar-se, en primer lloc, als seus conciutadans, però també a tot el domini lingüístic cultural català com a referent de patrimoni, coneixement i innovació cultural.

Amb aquesta celebració la ciutat té l'oportunitat de consolidar-se com la capital cultural del sud del país. Reus és l'exemple perfecte de l'equilibri –demostrat al llarg de la història– entre la modernitat i la tradició. D'una banda, va ser la primera ciutat catalana a crear el primer ateneu, com ho fou el Centre de Lectura el 1859, i cal dir que també ha acollit moviments com el modernisme, que deixaren petjada a la ciutat, sobretot arquitectònicament i literària. D'altra banda, ha sabut conservar molt bé festes populars ancestrals i que han arrelat molt a la societat reusenca, com la Festa Major de Sant Pere o el Corpus, a més de tenir una riquíssima xarxa d'entitats (diables, gegants, castellers, bastoners, esbarts...).

Cal afegir que Reus és una ciutat peculiar pel que fa a la creació de personatges i mites que han estat locals i nacionals i, en alguns casos, universals, alguns dels quals han tingut una vida de pel·lícula. Antoni Gaudí fou un visionari del seu temps, i des de fa decennis que és un referent mundial; el general Prim, tot i ser president del Consell de Ministres espanyol, destacà pel seu regionalisme –la llavor del primer pre-catalanisme de l'època– en pro de Catalunya i fou la baula militar entre Rafel Casanova i el coronel Francesc Macià; Eduard Toda, un altre avançat del seu temps, amb una vida fascinant com a arqueòleg, egiptòleg i diplomàtic; Marià Fortuny, un pintor i gravador excepcional; Roseta Mauri, la ballarina i musa d'artistes impressionistes; més modernament, i amb un altre àmbit d'actuació molt diferent, Andreu Buenafuente ha traspassat la frontera de l'humor local per esdevenir un referent en l'humorisme català i també espanyol contemporani, i el dramaturg Lluís Pasqual ha revolucionat l'escena teatral a Catalunya, Espanya, França i Itàlia. La nòmina de personatges il·lustres és més llarga, i aquí, per limitacions d'espai, n'hem volgut destacar només alguns.

Amb aquesta voluntat genuïna de mantenir les tradicions i, alhora, d'incorporar novetats foranes i d'exportar els seus genis i els seus descobriments a tot el món, Reus Capital de la Cultura Catalana 2017 vol convertir l'esdeveniment amb una festa permanent de la cultura en què diversió i coneixement vagin lligats de la mà. Vetllarem perquè Reus sigui una festa, però també perquè el coneixement de la cultura reusenca es transmeti a les noves generacions. Alhora, incorporarem noves expressions culturals lligades al coneixement, la creativitat i la innovació, i procurarem donar un nou impuls a sectors culturals emergents així com els seus principals artistes per poder transformar la cultura de la ciutat.

Els cinc eixos en què es basa Reus Capital de la Cultura Catalana 2017 són els següents:

Història i patrimoni: tot allò que representa el coneixement i els béns materials i que expliquen el nostre passat d'acord amb expressions culturals (materials, visuals, etc.) com l'arquitectura, la fotografia, la pintura, l'escultura o el paisatge té cabuda a Reus Capital Cultural. Reus té un valuós patrimoni que amb la col·laboració d'arxius, biblioteques, museus i altres equipaments cal continuar difonent i divulgant.

Tradició i festes populars: recull tot el conjunt de costums que, generació rere generació, la ciutat ha anat transmetent amb la inclusió, des de sempre, però també els darrers decennis, de noves expressions culturals arribades d'altres països. La cultura popular, el folkore, la gastronomia, les danses i els balls populars i el joc tradicional formen part d'aquest eix.

Llengua, literatura i pensament: aquests tres conceptes ens permeten que la comunicació, l'art d'escriure i l'elaboració d'idees es manifestin com a expressions de cultura. En aquest sentit, els debats d'idees, les exposicions o els actes i rutes literàries seran algunes de les actuacions que trobarem. Caldrà fer un èmfasi especial en la llengua pròpia del país, el català, mitjançant actuacions que la reivindiquin, però també hi haurà actuacions expressades en llengua castellana i amb altres llengües de cultures nouvingudes els darrers anys.

Arts i creació: la cultura de compondre des del no-res, la més imaginativa, engloba una gran diversitat d'àmbits artístics. D'una banda, les arts escèniques com el teatre, la música, la dansa, el circ i l'òpera; de l'altra, les arts plàstiques i visuals com la pintura, l'escultura, el cinema, la fotografia, el còmic, el joc i la joguina i l'art al carrer.

Coneixement, creativitat i innovació: és la cultura més nova i més emergent, que s'expressa a partir de les xarxes socials, dels laboratoris culturals o dels videojocs. Per exemple, la innovació cultural pot connectar patrimoni històric i noves tecnologies, com és el cas de la geolocalització del patrimoni de la ciutat. La divulgació de la cultura científica, que forma part d'aquest eix, és una tendència cultural consolidada des de fa uns anys.

Així, doncs, que tingueu un bon any cultural.
Que comenci l'espectacle!

LA CIUTAT

Reus és una població d'origen medieval, documentada a partir de l'any 1154. Gràcies al comerç –el port de Salou, el mercat i la fira–, la vila esdevingué aviat una de les grans poblacions del Camp i creà un ampli àmbit d'influència econòmica i humana que abastava, ja al segle XIV, bona part del sud de Catalunya. Reus fou una vila de senyoria feudal, dependent de la cambreria de la catedral de Tarragona, fet que propicià la singularitat que dos dels seus senyors fossin elegits papa, i un dels quals, Benet XIII, fos a la vegada papa i senyor feudal de Reus.

Al segle XVI i fins al primer terç del XVII, Reus va créixer de forma significativa i es convertí en un notable nucli industrial, amb una important producció d'estamenya i de ceràmica. La guerra dels Segadors, però, aquí com arreu, representà una aturada traumàtica, de la qual no es començà a recuperar fins el darrer terç del segle.

«REUS, PARÍS I LONDRES»

Al segle XVIII es va produir un creixement continuat de la població i un desenvolupament urbà i industrial extraordinari al llarg de la segona meitat del segle que portà Reus a ser la segona població de Catalunya en nombre d'habitants. Urbanísticament, la ciutat sortí definitivament del clos murallat per triplicar l'espai construït. Des d'un punt de vista econòmic, fou molt destacable la producció i l'exportació d'aiguardents, però també de teixits, particularment de seda. La famosa frase «Reus, París i Londres» resta com a testimoni d'aquella època de puixança i recorda el fet que era en aquestes tres ciutats on es fixaven els preus internacionals de l'aiguardent.

Amb el segle XIX arriba la fi de l'antic règim i de les formes gremials de producció. La industrialització de la ciutat empeny el canvi de mentalitat que porta el pas de la cultura tradicional a la cultura urbana: a la segona meitat del segle hi arrelen amb força les noves inquietuds ideològiques i Reus es convertí, després de Barcelona, en la ciutat de referència de tots els moviments culturals. Una greu aturada d'aquest model industrial, a causa de la crisi dels sectors tèxtil i vitivinícola, comportà la transformació de la ciutat, al llarg del segle XX, en un important centre comercial. Hereu de la seva tradició comerciant, el comerç de Reus té un prestigi reconegut a tot Catalunya amb més de 500 establiments.

PATRIMONI HISTÒRIC I ARQUITECTÒNIC

Reus és avui un important centre d'atracció comercial i cultural de Catalunya, amb un dinamisme i una intensa activitat propis d'una ciutat moderna. A Reus, el visitant pot passejar pels carrers del centre històric, admirar l'important patrimoni modernista seguint l'empremta d'Antoni Gaudí, deixar-se seduir pels aparadors d'un comerç de qualitat, tastar una cuina d'arrels mediterrànies i participar de la vida d'una ciutat a escala humana.

El valor i l'interès del patrimoni de la ciutat de Reus es troba en la suma del conjunt de construccions arquitectòniques de diferents èpoques, espais naturals, rurals i urbans que configuren les més de 5.000 hectàrees que té el territori.

La ciutat ha vist néixer al llarg de la història personatges cèlebres com l'universal arquitecte Antoni Gaudí, el pintor Marià Fortuny, l'escultor Joan Rebull o el general Joan Prim, entre d'altres. Ser el bressol de tots ells li han permès comptar amb un valuós patrimoni d'edificis modernistes i una oferta d'activitats i equipaments culturals de primer ordre.

A més de construccions i espais singulars, Reus té un reconegut patrimoni intangible integrat per festes tradicionals que anualment se celebren a Reus i que mostren elements de valor contrastat.

El Modernisme és l'estil més destacable del paisatge urbà de Reus. El naixement d'Antoni Gaudí i la presència d'alguns dels seus més estrets col·laboradors a la ciutat han deixat una empremta visible.

Són prop de 80 els edificis catalogats que conformen un espectacular aparador de l'arquitectura modernista, com ara la Casa Navàs, l'Institut Pere Mata, la Casa Rull i la Casa Gasull, obra de Lluís Domènech i Muntaner, considerat un dels millors arquitectes del modernisme europeu. Però n'hi ha d'altres que han signat elements patrimonials que avui es poden veure passejant pels carrers de la ciutat: Pere Caselles i Joan Rubió i Bellver en són dos de destacats.

Reus també conserva la memòria del genial Antoni Gaudí, des de la seva casa natal als indrets que va freqüentar a la seva infantesa i adolescència abans de marxar cap a Barcelona.

En preserva la memòria el Gaudí Centre, un espai innovador d'interpretació del modernisme i de la vida i l'obra d'un dels catalans més universals, l'arquitecte Antoni Gaudí. Es tracta d'un equipament de turisme cultural de nova generació i de referència internacional ubicat al centre de la ciutat, on es poden entendre de manera interactiva les claus de l'arquitectura gaudiniana i modernista en general. A la vegada, s'hi pot descobrir la personalitat del geni i la seva vinculació amb Reus i l'entorn que va inspirar la seva obra.

ANTONI GAUDÍ I EL MODERNISME

Antoni Gaudí i Cornet va néixer a Reus el 25 de juny de 1852 en una família de calderers. Aquí va viure la seva infantesa i joventut abans de marxar cap a Barcelona als 16 anys. De Reus també eren alguns dels seus més estrets col·laboradors, com els arquitectes Joan Rubió i Bellver, Domènech Sugranyes i Francesc Berenguer.

L'arribada de Lluís Domènech i Montaner, l'altre gran arquitecte de l'època, va marcar l'inici de la brillant etapa modernista que va viure Reus. Era el 1898 i el primer projecte que va construir va ser l'Institut Psiquiàtric Pere Mata, considerat una de les joies del modernisme català.

L'estil arquitectònic de Lluís Domènech i Montaner va influenciar en altres edificis modernistes que es van aixecar a la ciutat. La seva empremta és clara en les construccions del reusenc Pere Caselles, de Joan Rubió i Bellver i de Pere Domènech Roura, fill del mateix Domènech i Montaner.

PATRIMONI HISTÒRIC

Al costat de l'empremta modernista, Reus compta amb altres testimonis destacats de la seva història.

L'església prioral de Sant Pere –bastida al segle XVI per substituir una església romànica que era al mateix lloc–, amb el seu emblemàtic campanar, és l'edifici més notable del Reus antic i un dels símbols de la ciutat. Una altra construcció destacable és el Castell del Cambrer, del segle XII, i que encara conserva les voltes gòtiques. Per conèixer a fons el patrimoni reusenc, cal acostar-se als museus i l'arxiu municipals: el Museu d'Art i Història i el Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca, on es conserven importants fons històrics, artístics i arqueològics.

Durant els segles XVIII i XIX, la ciutat va viure un moment de creixement econòmic molt important que ha deixat com a testimonis arquitectònics tres edificis destacats: el Palau Bofarull (1770), el Teatre Fortuny (1882) -un dels escenaris més importants de Catalunya- i el Centre de Lectura (1921).

Per conèixer la ciutat, és també imprescindible passejar per la plaça del Mercadal i per la plaça de Prim, autèntics centres neuràlgics de la vida ciutadana.

ESTRUCTURA CULTURAL

Reus és una ciutat que s'ha caracteritzat des de sempre per la gran xarxa associativa cultural que té i pel pes específic que la seva influència ha tingut en la població. Entitats històriques com el Centre de Lectura donen la mà a altres entitats culturals de més recent creació, com les que han sorgit de l'extens seguici festiu, i es complementen i coordinen.

Com a totes les ciutats, d'entitats n'hi ha de més actives i de menys, de més històriques i de més noves, però el que és cert és que configuren un entramat cultural sense el qual Reus no hauria aconseguit ser el focus cultural que és en l'actualitat i que l'ha portat a tenir un Centre d'Arts Escèniques propi, en l'àmbit de la creació; festivals internacionals com el de Curtmetratges FEC, el Trapezi, el COS o el Memorimage; o, finalment, en el camp de la cultura popular, no hauria pogut aconseguir ser Festa Patrimonial d'Interès Nacional amb la Festa Major de Sant Pere.

La diversitat de la població ha propiciat que es diversifiqués molt l'oferta d'entitats i associacions culturals i és que a les entitats més tradicionals i amb més solera de la ciutat se n'hi ha afegit d'altres lligades amb els col·lectius de nou vinguts, com l'Associació d'integració gitana, l'Associació Jouda per a la integració i participació de la cultura àrac, la Jaldun per la convivència del col·lectiu marroquí, l'Associació Boliviana, la dels Senegalesos de Reus, l'Associació d'Uruguaios Termo i Mate...

Un gran gruix de les entitats culturals estan lligades amb les activitats que giren al voltant de les celebracions de les festes majors, amb la cultura popular i tradicional, com el Ball de Diables de Reus, les cobles Reus Jove o Pare Manyanet, el Col·lectiu Reusenc d'Activitats Culturals, la Colla de la Víbria, els Xiquets de Reus...

També un nombre important d'associacions culturals s'han format al voltant de la celebració del Carnaval. En aquest cas, s'integren en la Federació Reusenca d'Associacions del Carnaval (FRAC), que és la responsable de l'organització de tots els actes del carnaval reusenc, amb la col·laboració de l'IMAC, que hi aporta també les actuacions de les orquestres.

Un altre dels grups d'associacions culturals el formen els que componen entitats lligades amb les arts escèniques, com el Teatre Estable del Baix Camp (TEBAC), el Grup de Dansa Neoclàssica (GDN), la companyia Lírica Ciutat de Reus, Grup d'havaneres Canya Dolça, Llop's Teatre, l'Esbart Reus Dansa o les Veus de Reus.

Totes elles realitzen activitats durant l'any, majoritàriament lligades a algun moment del calendari o alguna celebració.

FESTES TRADICIONALS

Reus és una ciutat molt rica en tradicions i quan hi ha festa, els reusencs hi participen activament. La Festa Major de Sant Pere, declarada el 2010 Festa Patrimonial d'Interès Nacional, és el punt àlgid del calendari festiu de la ciutat i es celebra el 29 de juny.

Els actes tradicionals i una amplia oferta d'activitats lúdico-festives i musicals configuren un programa que fa que la ciutat visqui intensament la festa. La segona Festa Major de Reus és per les Festes de Misericòrdia, al 25 de setembre, i rau en la creença de l'aparació de la Mare de Déu a La Pastoreta, de nom Isabel Besora, l'any 1592.

El món associatiu és molt important i viu a Reus, i es tradueix en diverses entitats que són focus d'activitats culturals: castellers, diables, gegants, balls tradicionals, sardanes i música tradicional.
La festa inclou tot un seguit de figures i costums prou significatius que els reusencs han conservat al llarg del segles. Totes les manifestacions pròpies de les festes mediterrànies es transformen en un esclat de músiques, balls, danses, focs, colors…, que es renoven cada vegada amb més entusiasme sense perdre el sentit de les tradicions. Són uns símbols que demostren la personalitat pròpia d'unes festes que pertanyen al llegat històric i social que els reusencs passen de pares a fills.

REUS,
CIUTAT DE TEATRES

Els teatres de Reus formen una xarxa difícilment repetible en el panorama teatral català: Fortuny, Bartrina, Bravium, La Palma (teatre a l'aire lliure), l'Orfeó Reusenc, el teatre de l'IES Baix Camp i el teatre la Salle formen la xarxa d'equipaments teatrals de la ciutat, amb una capacitat per a més de 3.000 espectadors.

Són set escenaris que es coordinen per oferir una programació conjunta i de qualitat amb estrenes i produccions de primer ordre.

Els Teatres de Reus mantenen un programa estable durant tot l'any, amb una oferta escènica diversa i rica en espectacles de teatre, música, dansa, òpera, mim i circ.

A més, els escenaris estan integrats en els cartells dels diferent festivals que es fan a la ciutat: Trapezi, Cos, Festivals d'Estiu, FEC (festival de curtmetratges), Festival de Jazz...

REUS,
CIUTAT DE FESTIVALS

Els festivals de Reus s'han convertit en un referent cultural al nostre país, que, definitivament consolidats i àmpliament avalats pel públic, omplen els espais cita rere cita. Els espectadors poden trobar els següents festivals:

• **El Trapezi, la Fira del Circ a Catalunya** s'ha convertit en un punt de referència obligat en el món dels festivals i més concretament en el món del circ. Més de cent companyies, un miler d'artistes, desenes de programadors i cinc dies d'activitat latent són algunes de les particularitats de la història d'aquesta fira. Se celebra al maig. El web del festival és www.trapezi.cat.

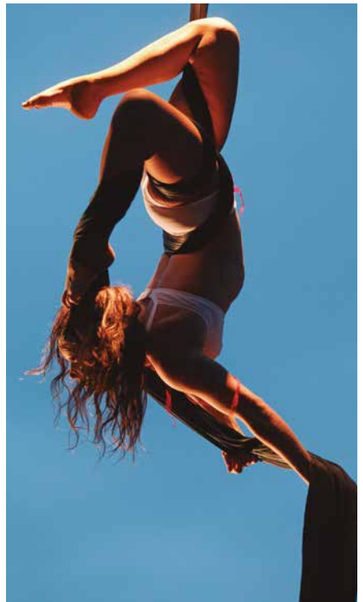

• **El Cos, Festival Internacional de Moviment i Teatre Gestual de Reus**. Se celebra cada tardor amb l'objectiu d'omplir la ciutat de cossos i objectes en moviment. Companyies estatals i internacionals el consideren un punt de referència obligat a l'hora d'estrenar les seves darreres propostes. El web del festival és www.cosreus.cat.

• **FEC Festival Europeu de Curtmetratges**. Festival dedicat a curtmetratges europeus i videocreació contemporànea. Dóna cabuda a cineastes i artistes visuals o plàstics que utilitzen el cinema com a llenguatge expressiu. Accedeix al web del festival: www.fecfestival.com.

• **Festival Memorimage**. Festival internacional de caràcter competitiu centrat en pel·lícules que incorporen imatges d'arxiu en moviment. Aposta per la importància de la recuperació i conservació del patrimoni audiovisual i pel valor de la imatge en la configuració de la memòria individual i col·lectiva. El web del festival és www.memorimagefestival.org.

EQUIPAMENTS CULTURALS

El Museu de Reus col·lecciona, conserva i exhibeix objectes testimonis materials de la vida de l'home i el seu entorn i compta amb importants col·leccións d'objectes que reflecteixen diverses etapes de la història de la ciutat. Des de fons de materials paleontològics i arqueològics, un considerable fons d'art, amb obres que abasten des del segle XIV a l'actualitat, fins a importantscol·leccions referents a diversos oficis i al món gremial de la ciutat, a més d'un arxiu d'imatges fotogràfiques i cinematogràfiques que documenten la vida de la ciutat i l'entorn des de finals del segle XIX.

Els equipaments culturals, que són gestionats a través de l'Institut Municipal de Museus de Reus, actualment són:

- El Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca
- El Museu de Reus
- El Centre de la Imatge Mas Iglesias
- El refugi antiaeri de la plaça de la Patacada
- La Bòbila d'en Sugranyes

L'oferta d'equipaments culturals i centres d'art vinculats a l'Ajuntament de Reus es completa amb el Giny, el centre de les Arts Gestuals i del Circ de Reus, que neix al 2013 amb la voluntat de contribuir a la difusió, modernització i competitivitat del sector del circ i del teatre gestual, i el Centre d'Art Cal Massó, un equipament municipal amb la gestió cedida mitjançant concurs a uns gestors culturals que plantegen una programació variada, que dóna cabuda a diferents expressions artístiques, exposicions, concerts, activitats teatral, tallers, cinema... i moltes altres activitats amb un rere fons comú: la cultura.

AJUNTAMENT DE REUS

Gràcies

a tots els que participeu
per fer possible el projecte